

N o o t

De rechter in hoger beroep dient niet ambtshalve de bevoegdheid van de eerste rechter te onderzoeken

1. Artikel 643 Ger.W. stelt dat *“in de de gevallen waarin een exceptie van onbevoegdheid aanhangig kan worden gemaakt voor de rechter in hoger beroep, [deze] beslist over het middel en de zaak [verwijst], indien daartoe grond bestaat, naar de bevoegde rechter in hoger beroep.”*

De materiële bevoegdheid van de rechter in hoger beroep, zoals ook de territoriale, is van openbare orde¹.

2. Wellicht daardoor geïnspireerd oordeelde het Hof van Cassatie in een arrest van 19 april 2002² dat de rechter in beroep zelfs ambtshalve zijn materiële bevoegdheid dient te verifiëren, ook al is het hoger beroep beperkt tot de grondslag van de vorderingen die bij de eerste rechter aanhangig waren gemaakt.

De oorspronkelijke vordering in die zaak betrof een regresvordering van de verzekeraar tegen de verzekerde die voor de rechtbank van eerste aanleg was gebracht, terwijl de politierechtbank ex art. 601bis Ger.W. principieel exclusief bevoegd was tot beslechting van die vordering. Het Hof van beroep te Luik had ambtshalve de onbevoegdheid van de eerste rechter opgeworpen en de zaak verwezen naar de bevoegde rechter in hoger beroep, met name de rechtbank van eerste aanleg, zetelend in hoger beroep. Het Hof van Cassatie oordeelde in gezegd arrest van 2002: *“Overwegende dat, ingevolge [artikel 568](#), eerste lid, van dat wetboek, de rechtbank van eerste aanleg kennis neemt van alle vorderingen, behalve die welke rechtstreeks voor het hof van beroep en het Hof van Cassatie komen, zodat die rechtbank, in de regel, een middel betreffende zijn onbevoegdheid niet ambtshalve kan opwerpen; Dat evenwel van die regel wordt afgeweken wanneer een vordering onder de exclusieve bevoegdheid van een ander gerecht valt; dat zulks het geval is voor de politierechtbank die door [artikel 601bis](#) van het Gerechtelijk Wetboek bij uitsluiting bevoegd wordt gemaakt om kennis te nemen van alle geschillen inzake vergoeding van schade ontstaan uit een verkeersongeval; Overwegende dat het bestreden arrest vermeldt “dat de oorspronkelijke vordering die betekend is (...) na de inwerkingtreding van het nieuwe artikel 601bis van het Gerechtelijk Wetboek, verplicht moest worden voorgelegd aan de politierechter, die sinds 1 januari 1995 en met uitsluiting van ieder ander gerecht, als enige bevoegd is om uitspraak te doen over geschillen m.b.t. de vergoeding van schade ten gevolge van een verkeersongeval, ook wanneer het geschil een regresvordering van een verzekeraar tegen zijn verzekerde betreft” en “dat de volstreekte bevoegdheid van openbare orde is, zodat het hof (van beroep) het middel inzake de onbevoegdheid van de eerste rechter ambtshalve moet opwerpen”;*

¹ V. GRELLA, “Chronique de compétence”, *Actualités en droit judiciaire*, Liège, Anthemis, 2010, 20 met verwijzingen in voetnoot 46.

² Cass. 19 april 2002, Arr. [Cass.](#) 2002, 1063, concl. HENKES; <http://www.cass.be> (2 juli 2002), concl. HENKES; *Pas.* 2002, afl. 4, 951; *R.W.* 2003-04, afl. 38, 1500 en <http://www.rw.be/> (26 mei 2004); *Verkeersrecht* 2003, afl. 1, 3

Dat het beslist dat “ingeval de rechtbank zich, ten onrechte, niet onbevoegd heeft verklaard, het door (de verweersters) ingestelde hoger beroep geen devolutive werking kan hebben en het hof (van beroep) de zaak moet verwijzen naar de bevoegde appèlrechter”;

Overwegende dat het hof van beroep, door zich onbevoegd te verklaren en door, overeenkomstig [artikel 643](#) van het Gerechtelijk Wetboek, de zaak te verwijzen naar de bevoegde appèlrechter, geen enkele van de in het middel aangewezen wettelijke bepalingen heeft geschonden;”

M.a.w. de rechter in hoger beroep diende via de verplichting om ambtshalve de eigen materiële bevoegdheid te onderzoeken, ook ambtshalve de materiële bevoegdheid van de eerste rechter te onderzoeken.

3. Althans tot 2008. Met een arrest van 3 maart 2008³ komt het Hof van Cassatie terug op die rechtspraak en oordeelt het voortaan dat de rechter in beroep slechts de bevoegdheid van de eerste rechter mag onderzoeken indien deze bevoegdheid betwist wordt in het kader van het beroep.

Het arrest luidt ter zake als volgt: “Uit de stukken waarop het Hof vermag acht te slaan, blijkt niet dat hoger beroep is ingesteld tegen het vonnis dat op 5 oktober 1995 is gewezen door de Rechtbank van Eerste Aanleg te Brussel, die krachtens de artikelen 639, derde lid, en 660 van het Gerechtelijk Wetboek, uitspraak heeft gedaan over haar bevoegdheid en de zaak verwezen heeft naar de arbeidsrechtbank van hetzelfde arrondissement.

Bijgevolg beslist het bestreden arrest van 9 maart 2000 niet wettig dat de arbeidsgerechten niet bevoegd waren om kennis te nemen van het geschil noch dat het geschil verwezen moest worden naar het Hof van Beroep te Brussel.”

M.a.w.: *tantum devolutum, quantum appellatum*.⁴ Wil de rechter in hoger beroep de materiële bevoegdheid van de eerste rechter verifiëren dan zal hij dat enkel kunnen mits “opdracht” daartoe van partijen verwoord in een principaal of incidenteel beroep⁵.

4. Deze rechtspraak wordt nu bevestigd en “vastgezet” met het geannoteerde arrest.

Een zaak die tot de exclusieve bevoegdheid van de politierechtbank zou behoren op grond van art. 601bis Ger.W. wordt berecht door de rechtbank van eerste aanleg. Zonder specifiek onderzoek ter zake acht het hof van beroep zich bevoegd tot beslechting van het geschil alhoewel het vaststelt dat het geschil voortkomt uit een verkeersongeval. De eiseres in cassatie wierp op dat het hof van beroep, nu de materiële bevoegdheid de openbare orde aanbelangt, ambtshalve (er was inderdaad desbetreffend geen specifiek middel in hoger beroep ontwikkeld door de meest gereede partij) het middel van onbevoegdheid in hoofde van de eerste rechter had moeten opwerpen en de zaak verwijzen naar een andere jurisdictie.

Het hoogste rechtscollege herhaalt in het geannoteerde arrest dat nu geen hoger beroep werd ingesteld tegen de beslissing van de eerste rechter inhoudende bevoegdheidsverklaring, de

³ Cass. 3 maart 2008, *Arr. Cass.* 2008, 619; *Soc.Kron.* 2008 (samenvatting), afl. 8, 499; *T.B.B.R.* 2009, afl. 4, 224, noot G. Closset-Marchal

⁴ Zijnde aldus de Latijnse omschrijving voor de relatieve werking van het hoger beroep. Zie hieromtrent bv; K. WAGNER, *burgerlijk Procesrecht*, Antwerpen, Maklu, 2014, 902 e.v.

⁵ M. BAETENS-SPETSCHINSKY, “Actualités en matière de compétence (octobre 2010 – septembre 2013),” *Actualités en droit judiciaire*, Brussel, Larcier, 2013, 112.

tweede rechter, nl. deze zetelend in hoger beroep, niet ambtshalve geroepen is om de bevoegdheid van de eerste rechter opnieuw te beoordelen.

5. Deze rechtspraak is ingegeven door de reeds genoemde relatieve werking van het hoger beroep en het algemeen rechtsbeginsel van de partijautonomie (ook beschikkingsbeginsel genoemd)⁶, o.a. verwoord in art. 1138, 2° Ger.W. (verbod op *ultra petita*-oordeel van de rechter).

Anders gezegd: het ambtshalve onderzoek van de *eigen* bevoegdheid, verplicht de beroepsrechter niet tot het ambtshalve onderzoek van de bevoegdheid *van de eerste rechter*.

Nico Clijmans
Assistent V.U.B.
Advocaat aan de balie te Antwerpen

⁶ Cass. 28 september 2012, R.W. 2012-13, 895, met noot VAN DONINCK, J.